Билгеле булганча, татар мәктәпләре, асылда, мәчетләр каршында оештырыла. XVI гасыр ахырында Мәмәширдә дә мәдрәсә-мәчет булырга мөмкин.

Авыл халкына ике мәчет хезмәт күрсәткән. Кайбер чыганакларда Мәмәширдә өч мәчет эшләгән итеп күрсәтелә.

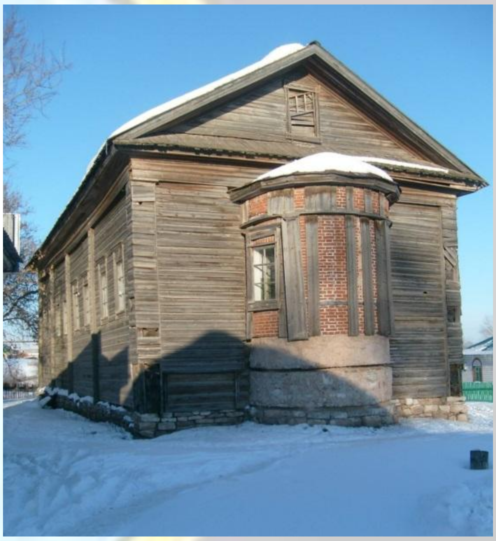

Беренче мәчет түбән оч урамына салынганлыктан, "Түбән оч мәчете" дип аталып, XIX гасырның икенче яртысында салынган. Төгәл датасы төрлечә күрсәтелә, кайбер кешеләр аны, 1850 – 1854нче, а кайберләре 1861нче елларда салынган дип исәпли. Аны Гыйззәтулла бай төзеткән була.

Безгә шушы мәчеттә хезмәт күрсәткән муллалар исемлеге билгеле:

1. Әбүбәкер;
2. Таип;
3. Таҗетдин;
4. Гаделша;
5. Исхак;
6. Насыйр;
7. Мөхәммәтшәриф;
8. Хөсәен;
9. Сәләхетдин;
10. Абдулла;

Мәчет-мәктәп

Мәчетнең хәзерге күренеше

Перечень объектов, представляющих историко-культурное наследие для Кукморского района

№ пп	Наименование объекта	Автор, скульптор, архитектор, материал	Датировка	Балансовая принадлежность (владелец)	Современное использование (пользователь)	Техническое состояние	Установлени[е] памятн. знак[а]
1.	Памятник советским воинам, павшим в годы ВОВ п.Кукмор	кирпич, гипс	1975г.	Кукморский поссовет	по назначению	удовл.	нет.
2.	Здание торговой лавки д.Маскара	кирпич	1870-е годы	Кошкинский СМС	магазин	удовл.	нет
√ 3.	Мечеть д.Мамашир	дерево	1859-е годы	Мамаширский СМС	склад ср. школы	удовл.	нет
4.	Могила матроса крейсера “Аврора” А.Е.Богомолова д.Чарлы		1967 год	Чарлинский СМС		удовл.	нет
5.	Церковь д.Чарлы	дерево	1902 год	Чарлинский СМС	по назначению	удовл.	нет
6.	Церковь д.Ош.Юмья	дерево	1843	Ош Юмьинский СМС	по назначению	удовл.	нет
7.	Церковь д.Село Чура	кирпич	1866	Село Чуринский СМС	по назначению	удовл.	нет.
8.	Церковь д.Нырья	дерево	1869-1871гг.	Нырьинский СМС	по назначению	удовл.	нет
9.	Могила шейха Ишмухамеда сына Мукмухамеда д.Адаево		1589г.		обновлена в 2002 году	хорошее	2002г.
10.	Могила Ибрашхужа сына Байрашхужа д. В.Казаклар		1569г.		обновлена в 2002 году	хорошее	2002г.
11.	Могила Туйка сына Жамбакты д.Люга		1681г.		обновлена в 2002 году	хорошее	2002г.
√ 12.	Могила святыхМухаммата и Бикташа д.Мамашир		1685г.		обновлена в 2002 году	хорошее	2002г.
13.	Церковь д.Яныль	дерево	1906	Яныльский СМС	по назначению	удовл.	нет

Руководитель аппарата администрации района Р. Шарафиев

Мәчетнең район тарихи истәлекләре исемлегенә кертелүе

XIX гасырда уку - укыту эшләре торышы турында **"Сведения о числе магометанских мектебе - медресе, находящихся въ Малмыжском уезде Вятской губернии за 1899 год"** дигән документтан күренгәнчә, ул вакытта Күкшел волостена кергән Мәмәшир авылында бер мәдрәсә булып, анда егермеләп бала укыган. Аларга беренче мәчет мулласы Сәләхетдин Абдулмәҗитов сабак биргән. 1906-1907 елларда салынган мәдрәсәне мәчет мулласы Абдулла төзеткән дип санала. Мәмәширдә Ахун Габдрахманы (1905-1911нче елларда) дигән кешедә дә укыганнар. Болар– **Мөхәммәтшин Габдрахман**, әнисе, әтисе Мөхәммәтша ага да бик теләп, яңалыклар да кертеп укытканнар. 1900 - 1912нче елларда **Сафин Гатаулла** дигән кеше малайларны һәм кызларны бергә укыткан.

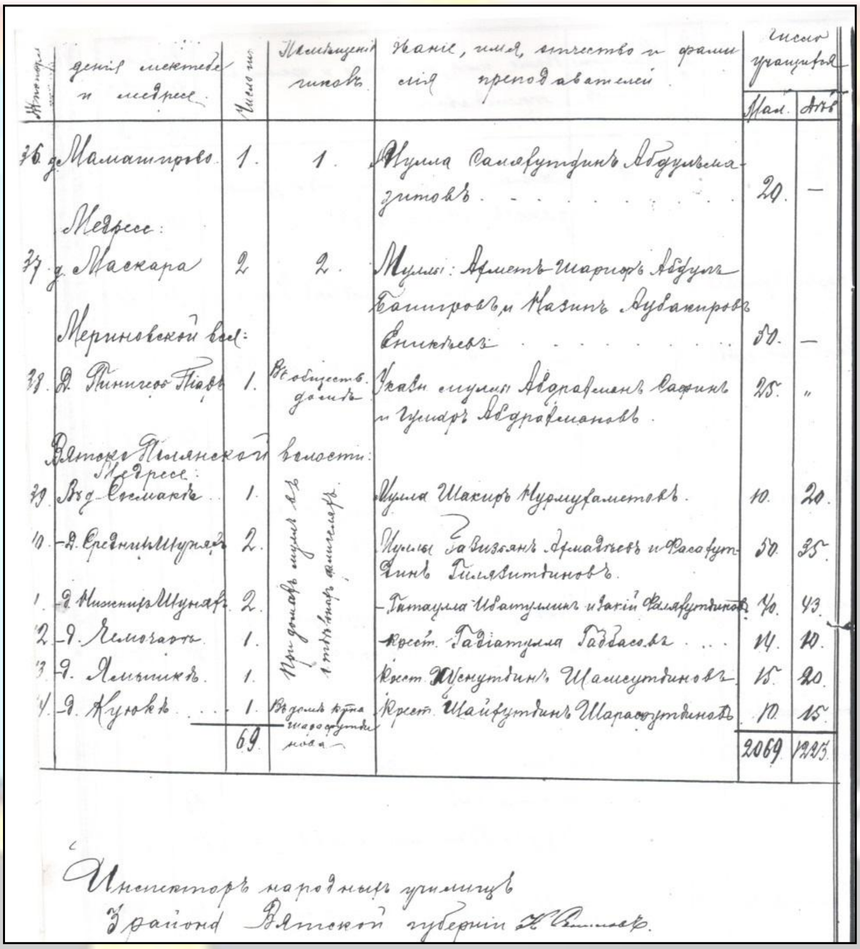

№	[illegible] мектебе и медресе	Число	[illegible]	Званіе, имя, отчество и фамилія преподавателей	Число учащихся Маль.	Дѣв.
36	д. Мамашировъ	1	1	Мулла Салахутдинъ Абдульмаджитовъ	20	—
	Медресе					
37	д. Маскара	2	2	Мулла: Ахметъ Шарифъ Абдулъ [illegible] и Назинъ Абубакировъ Еникеевъ	50	—
	Мериновской вол.:					
38	д. [illegible]	1	[illegible]	[illegible]	25	"
	Вятско-Полянской волости:					
	Медресе					
39	д. [illegible]	1	[illegible]	Мулла Шакиръ Нурмухаметовъ	10	20
40	д. Среднихъ Шуней	2		Муллы [illegible] и [illegible]	50	35
1	д. Нижнихъ Шуней	2		[illegible]	40	43
2	д. [illegible]	1		[illegible]	14	10
3	д. [illegible]	1		[illegible]	15	20
4	д. [illegible]	1	[illegible]	[illegible]	10	15
		69			2069	1225

Инспекторъ народныхъ училищъ 3 района Вятской губерніи [illegible]

-1865 елгы мәгълүматлар буенча Мәмәшир авылына имам-хатыйб итеп расланган 28 яшьлек Сәләхетдин Габделмәҗит улы-Чистай өязе Староиваново волосте Кәләй (икенче исеме Кече Бахта) авылы кешесе.

-1870-1880 еллларга караган мәгълүматлар буенча, Сәләхетдин Габделмәҗитов 20 ир балага һәм 10 кыз балага гыйлем биргән.

-1872 елгы мәгълүматларга караганда икенче имам һәм мөдәррис – Сәләхетдин Габделмәҗитов 1865 елдан (указы 1865 елның 2 апреленнән).

- **1904** елгы мәгълүматлар буенча Мәмәшир авылында мулла-Сәләхетдин Габделмәҗитов, 4082 номерлы указ 1865 елның 31 мартында бирелгән.

-1908 елгы мәгълүматлар буенча указлы мулла Сәләхетдин Габделмәҗитов вазифасына Вятка губерна идарәсе тарафыннан 1865 елның 22 апрелендә бирелгән указ нигезендә тәгаенләнгән. Ул 1832 елның 10 августында туган. Икенче указлы мулла-аның улы, 1883 елның 15 октябрендә туган Абдулла Сәләхетдинов.

-1912 елгы мәгълүматларга караганда ... беренче мәчеттә имам-Абдулла Сәләхетдин углы Габделмәҗитов, икенче мәчеттә- Садрислам Зыяэтдин углы Яхин.

-1916 ел- Күкшел волосте Мәмәшир авылының 1 нче җәмигъ мәчетендә имам Абдулла Сәләхетдин углы Габделмәҗитов, указы Вятка губерна идарәсе тарафыннан 1907 елның 7 сентябрендә бирелгән.

-1922 елларда төзелгән исемлек буенча, имам-хатыйб һәм мөгаллим Сәләхетдин Габделмәҗитов 1907 елның 7 сентябрендә расланган, 1910 елның 25 июлендә вафат булган. 1883 елда туган **Абдулла Сәләхетдин улы** муллалыкка 1907 елның сентябрендә расланган.

(архивтан алынган мәгълүматлар)

Ә икенче-"Тау башы мәчете" тау башы урамына салына. Бу вакытта инде бай исән булмый, мәчетне төзеп бетерү халык җилкәсенә төшә. Дәүләт урманнары Киров өлкәсе Малмыж районы Каксинша, Каксинвай авыллары янында булып, мәчет өчен агачларны шуннан ташыганнар. Кемнең баласы мәдрәсәдә укыган, шул үз аты белән өч тапкыр агач алып кайтырга тиеш булган.

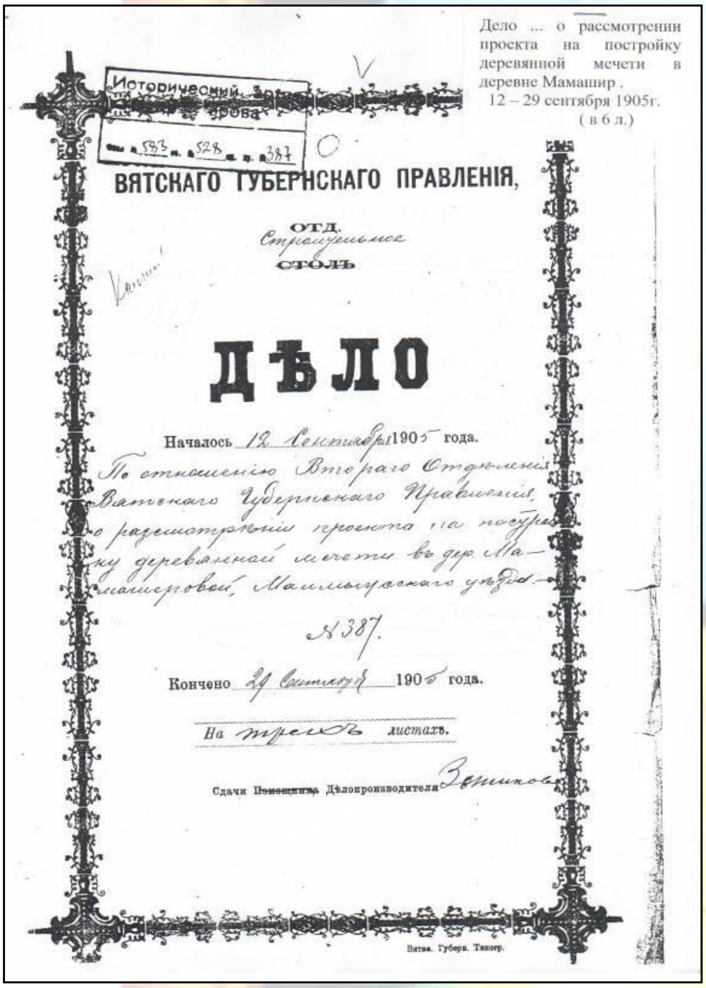

Дело ... о рассмотрении проекта на постройку деревянной мечети в деревне Мамашир.
12 – 29 сентября 1905г.
(в 6 л.)

ВЯТСКАГО ГУБЕРНСКАГО ПРАВЛЕНІЯ,
ОТД. Строительное
СТОЛЪ

ДѢЛО

Началось 12 Сентября 1905 года.
По отношенію Втораго Отделенія Вятскаго Губернскаго Правленія о разсмотреніи проекта на постройку деревянной мечети въ дер. Мамашировой, Малмыжскаго уезда.
№387.
Кончено 29 Сентября 1905 года.
На трехъ листахъ.
Сдачи Помощника Делопроизводителя

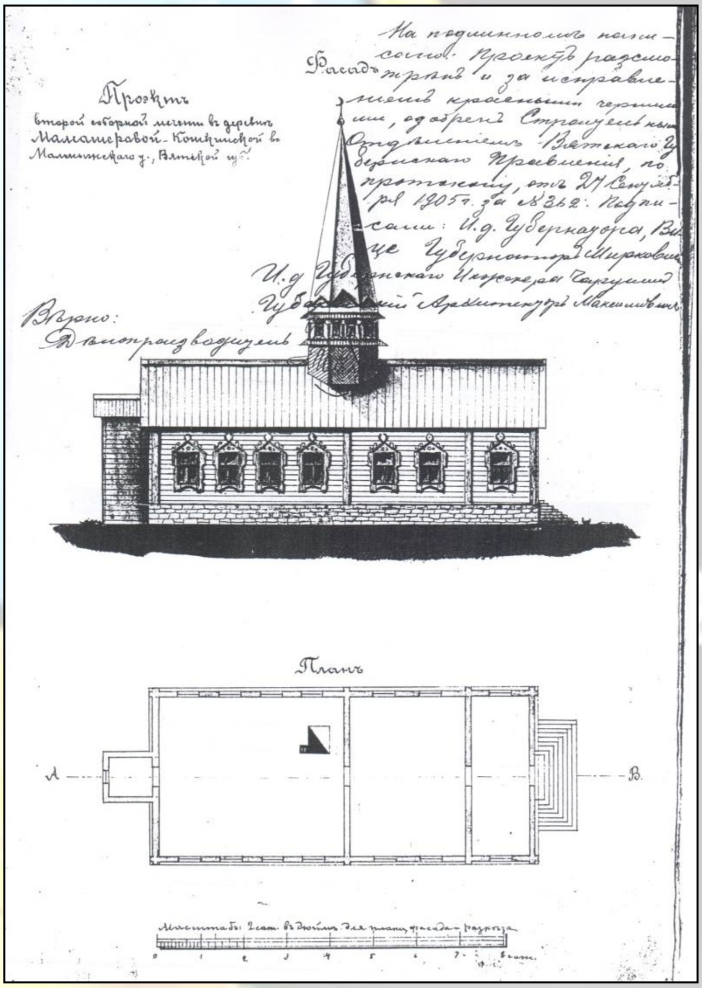

"Дело ... о рассмотрении проекта на постройку деревянной мечети в деревне Мамашир Малмыжского уезда" дигән документта бу мәчетнең план - проекты, шулай ук архитектор, инженер һәм губернатор кул куйган протокол - карары бирелгән. Төгәл датасы-1905нче ел. Тау башы мәчете мулласы **Яхин Садрислам** булган.

-1916 елгы мәгълүматлар буенча Мәмәшир авылының 2 җәмигъ мәчете имамы Садрислам Зыяэтдин улы 1910 елның 2 гыйнварында хатыйблыкка расланган. 1863 елда туган, 1922 елның июнендә вафат булган. Габделбәр Садрислам улы Яхин шушы ук мәчеткә имам итеп 1922 елның 28 ноябрендә расланган. №582/922

-1908-1910, 1916-1917нче елларда Уфада татар телендә Диния Нәзарәте чыгарган “Мәгълүмат” журналының 1910нчы елгы 19 гыйнвар санында имам-хатыйблыкка яңа расланган кешеләрнең исемлеге бирелгән. Шуннан бер өзек: “...Садрислам Зыяэддин угылы Вятка губернасы Малмыж өязе Мәмәшир авылының 3нче мәсҗеденә (2гыйнвар, 1910 сәнә, номер 6) ...”

(архивтан алынган мәгълүматлар)

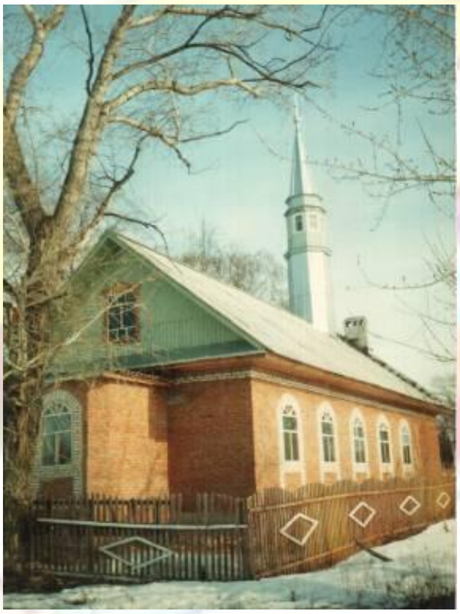

1905 елгысы урынында 1994 елда ачылган мәчет

Мулла үлгәч, аның урынына калган улы Габделбәр мулла берничә ел укыткан. Бу вакытта Мәмәширдә Садрислам мулланың туганы **Сәрби абыстай** торган. Ул да үз өендә балалар укыткан. Малайлар белән кызлар бергә укыганнар, шулай да, күбрәк кызлар укыган.

Ул вакытта бу урынга билгеләнүчеләрнең сәяси яктан тотрыклылыгы да тикшерелгән, сайлау өчен, төрле органнардан рөхсәт кәгазьләре алырга кирәк булган, шуннан соң гына ул үз вазыйфасына керешә алган. Вятка губернасы Малмыж өязе Күкшел волосте Мәмәшир авылының 1 нче мәчетенә мулла вазыйфасына Абдулла Сәләхетдин улы Абдулмәҗитовны **сайлау белешмәсе**.

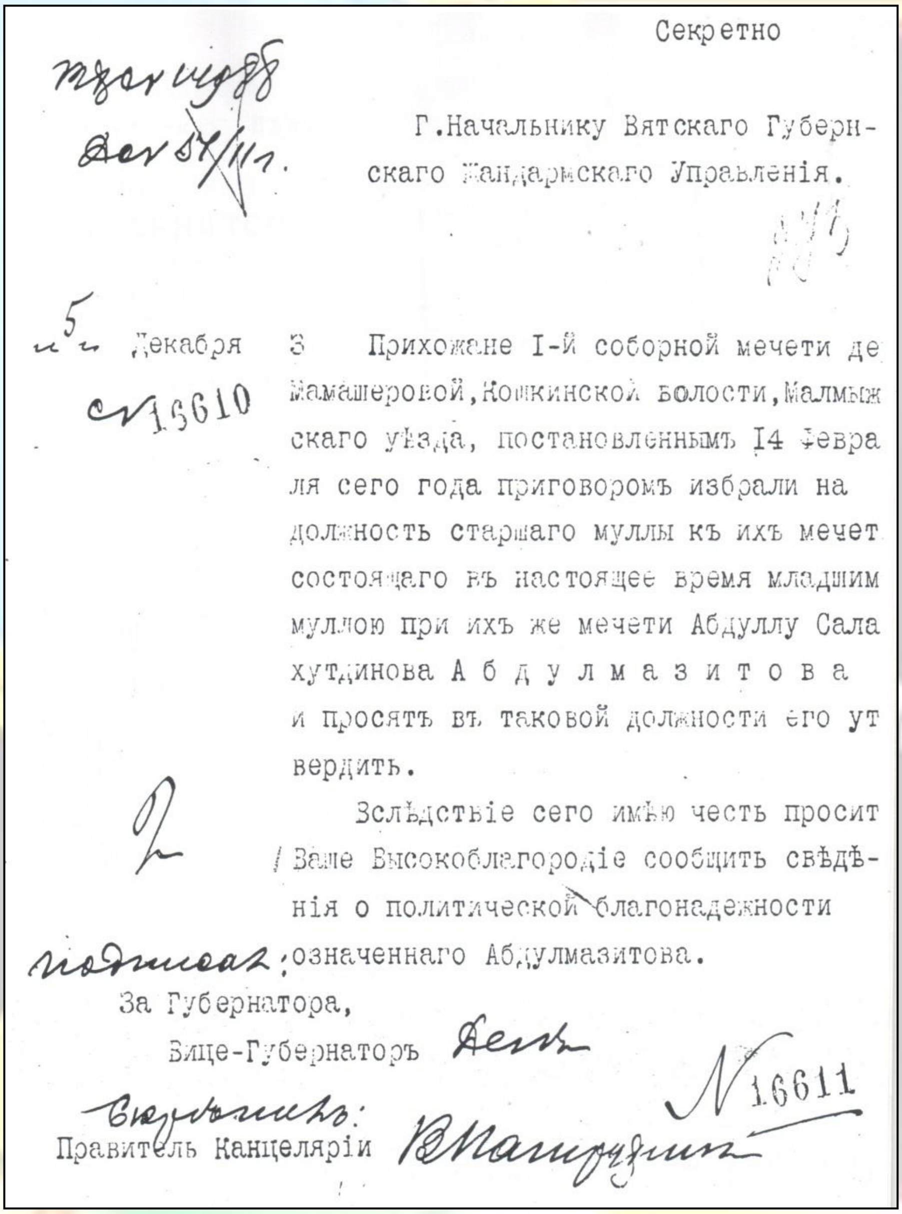
Секретно

Г.Начальнику Вятскаго Губернскаго Жандармскаго Управленія.

5 Декабря 3

№ 16610

Прихожане I-й соборной мечети де Мамашеровой, Кошкинской волости, Малмыжскаго уѣзда, постановленнымъ I4 февраля сего года приговоромъ избрали на должность старшаго муллы къ ихъ мечет состоящаго въ настоящее время младшим муллою при ихъ же мечети Абдуллу Салахутдинова А б д у л м а з и т о в а и просятъ въ таковой должности его утвердить.

Вслѣдствіе сего имѣю честь просит Ваше Высокоблагородіе сообщить свѣдѣнія о политической благонадежности означеннаго Абдулмазитова.

За Губернатора,

Вице-Губернаторъ

№ 16611

Правитель Канцеляріи

Авылда рус хәрефләрен танучы - язучылар бертуган Шәяхмәт белән Хаҗиәхмәт Төхвәтуллиннарга халык адрес яздырырга йөргән. Соңыннан Абдулла Мостафин исемле кешегә ... Болар - руслар белән эш йөрткән, аралашкан кешеләр.

Мәмәшир авылы халкының аңын, белемен үстерүдә Мәчкәрә мәдрәсәсе мөһим урын алып торган. Мәчкәрә мәдрәсәсендә Мәмәширдән чыккан муллалар да тәрбия биргән. Шулардан берсе - мелла **Гатаулла бине Габденнасыйр әл – Мәмәшири** (Ш.Мәрҗани. Мөстафадел-әхбар фи әхвали Казан вә Болгар. - Казан, 1989. Б.319). Унтугызынчы йөзнең кайсы елында туып, кайчан вафат булуы турында мәгълүмат калмаган.

Беренче совет мәктәбе 1918 нче елда ачыла, ул элеккеге мәчет мәктәп янында иске бинага урнаша. Мәктәптә барлыгы 160 укучы була. 1938нче елда укучылар саны 308 гә җитә.

Авылда мәктәп бинасы юк, шуңа класслар нигездә үзәк урам-Түбән оч урамында урнашкан: Юныс бай өендә - 2 класс (иске медпункт), Фатих бай өендә - 2 класс (Рамазанов Минехәмәт нигезе), Закир бай өендә - 1 класс (Хәсәнҗанов Наил кибете урыны), Әхәт өендә - 2 класс (кибет артында), су буе мәктәптә - 1 класс (иске мәдрәсә Шаяхкамов Илдусның бакча башы), яследә - 1 класс (хәзерге кибет урыны, өлешчә Шаяхкамов Илдус нигезе керә).

Мәктәпне сигезьеллык итеп үзгәртү өчен 1963 нче елның февраль аенда бина төзү эшенә керешәләр. Тау башы мәчетен һәм яслене сүтеп ташыйлар.

1966-67 нче уку елын сигезьеллык мәктәп булып башлап җибәрәләр. Мәктәптә 252 укучы. Көннәр суытканчы бер сменага укыталар да, суыткач ике сменага күчәләр.

1967 нче елда мәктәптә ат алалар.

Сигезьеллык мәктәп оешу белән, мәктәп яны тәҗрибә участогы булдырыла.

1967-68 уку елында укучылар өчен буфет оештырыла.

60 нчы еллар азагында Тәмәй башлангыч мәктәбе ябыла. Бинасын ашханә итеп Мәмәшир мәктәбенә күчерәләр. 1970-71 уку елыннан мәктәптә озайтылган көн группасы эшли башлый.

1970 елда “Электрон –2 “ маркалы телевизор алына.

1962 елдан алып кичке класслар эшли башлый, 1966 елга кадәр ул Мәчкәрә мәктәбенеке була. Ә 1966-67 уку елыннан башлап, сигезьеллык мәктәп оешкач, кичке класслар Мәмәширдә дә була.

1962 елда мәчет мәктәпнең түбәсе шифер белән ябыла. Мәктәпкә ат алына.

1968 елда кое казыталар.

1978 елда мәктәпкә Газ-51 машинасы алына. “Татарстан” колхозыннан исәптән төшерелгән машинаны 96 сумга (металлолом хакыннан) сатып алалар. 1970 елның җәендә гараж эшләп куялар.

1982 елның җәендә колхоз Т-25 тракторы бирә. Тактадан гына булса да, аңа гараж ясап куела.

Яңа мәктәп төзелүгә өмет калмагач, янкорма ясап, уртага әйләнү хәстәрен күрү башлана. Иске авылдан ике алтышар почмаклы өй сатып алып, шулардан янкорма эшләнә. Шулай итеп, 1986-87 уку елында сигезьеллык мәктәп урта мәктәпкә әйләнә.

1987 елда колхоз ДТ-75 тракторы бирә.

1985 елда мәктәпнең яңа бинасы төзелә башлый.

Озакка сузылган төзелеш нәтиҗәсендә 1999 елда Мәмәшир мәктәбе яңа, заманча төзелгән бинага күчә. Мәктәп ачылу тантанасына ТР вице-президенты Аделя Конюшева килә.

Татарстан Республикасы Кукмара муниципаль районы “Мәмәшир авылы гомуми урта белем бирү мәктәбе” муниципаль белем бирү учреждение-сендә Мәмәшир һәм Тәмәй авыллары укучылары белем ала. Бина 162 укучыга исәпләнгән. Мәктәптә укыту–тәрбия эшчәнлеге алып бару өчен барлык шартлар да тудырылган.

2012 елда мәктәп бинасында “Ромашка” балалар бакчасы ачыла.